

Motion till riksdagen 2024/25:2957

av Anne-Li Sjölund m.fl. (C)

Konsumentpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konsumentvägledningens organisering bör anpassas till teknikutvecklingen och de nya handelsmönstren och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ökad samordning mellan kommuner, myndigheter och andra aktörer i fråga om konsumentvägledningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av konsumentlagstiftningen som gör den mer sammanhållen och där man tar ställning till vilka krav som rimligen ska ställas på hur information tillgängliggörs och görs begriplig för olika grupper av konsumenter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avtal som ingås med ett företag också ska kunna sägas upp via den kontaktväg med vilken det ingicks och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Konsumentverket i uppdrag att ansvara för en integritetsöversyn på konsumentområdet, och att hänsyn tas till exempelvis AI-teknikens utveckling och dess påverkan på konsumenternas integritet och trygghet, och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa en central spärrtjänst som möjliggör för privatpersoner att spärra sig från att ta nya krediter och lån och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett skuldregister och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en modernisering av lagstiftningen rörande ocker och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera inkassobolagens avgifter och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra betalningsplanen från fem år till tre år vid skuldsanering och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt tillsätta en utredning som ska ta fram förslag på stödåtgärder till barn till överskuldssatta föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka räntetaket för högkostnadskrediter till 20 procentenheter och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett avgiftstak för konsumentkrediter och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra betalningsordningen för skulder hos Kronofogden så att kapitalbeloppet betalas först och därefter förfallen ränta och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ett starkt konsumenträttsligt skydd för, och begränsad marknadsföring till, barn och unga där anpassningar av regelverken görs så att de är relevanta i dagens digitaliserade medielandskap och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanta köp av levande djur från konsumentköplagens regler i enlighet med riksdagens tillkännagivande och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur djursjukvården skulle kunna omfattas av konsumenttjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör säkerställa ett ekonomiskt skydd för resenärer vars resor ställs in på grund av orsaker utanför arrangörens kontroll och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en tät dialog med exempelvis nordiska grannländer för att åstadkomma en balanserad paketreselagstiftning på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De senaste decenniernas utveckling av handeln har på många sätt gynnat konsumenterna. Utbudet av varor och tjänster är i dag stort och det finns gott om olika alternativ att välja mellan. Den enskilda konsumenten har stor valfrihet, tillgång till fler försäljningskanaler och större makt och möjligheter att göra aktiva val. Konkurrensen har också lett till sänkta priser. Samtidigt har den ökade konsumtionen haft en allvarlig baksida, främst i form av en ohållbar miljöbelastning och en allt större inverkan på vårt globala klimat. Utvecklingen har också inneburit att det på många sätt blivit svårare för konsumenter att göra välgrundade val. Komplexiteten hos varor och tjänster har ökat, och e-handeln har medfört att även konsumenter nu handlar på en alltmer internationell marknad. Ett av konsumentpolitikens syften är att ge människor möjlighet att tillvarata sina rättigheter och intressen i en mer komplex verklighet.

Konsumentvägledning

Engagemanget visar att behovet av konsumentvägledning är stort. En del av konsumentvägledningen ligger i dag på kommunal nivå. Tanken är att det på så sätt ska gå att erbjuda ett mer direkt och personligt stöd, inte minst till konsumenter med särskilda behov, men

också att man ska kunna erbjuda fysiska möten och kännedom om lokala förhållanden. Antalet kommuner som erbjuder konsumentvägledning har dock minskat drastiskt. Detta drabbar framför allt personer som har svårt att tillvarata sina konsumentintressen och som ofta har ett stort behov av hjälp och vägledning i konsumentfrågor. En konsumentvägledning som bidrar till mer välinformerade val bidrar också till att reducera de samhällsekonomiska kostnaderna för de problem som kan följa, men även till att reducera handelns kostnader för klagomål. Bristen på konsumentvägledning är därför ett allmänt intresse, och en lösning skulle kunna vara att kommunerna i högre grad samverkar med andra kommuner, myndigheter och företagen kring detta. Regeringen bör se över hur Konsumentverket och Allmänna reklamationsnämnden kan bidra till den kommunala konsumentvägledningen. Konsumentvägledningens organisering bör anpassas till teknikutvecklingen och de nya handelsmönstren. Konsumentvägledning bör kunna samordnas mellan såväl kommuner som statliga aktörer. I och med att våra marknader blivit mer komplexa, globaliserade och föränderliga finns goda skäl att öka samverkan mellan olika nivåer och myndigheter.

Digitaliseringen och en översyn av de konsumenträttsliga regelverken

Digitaliseringen sätter konsumentlagstiftningen på prov. Det är angeläget att på ett bättre sätt slå vakt om konsumenternas intressen vid köp av digitala tjänster och digitalt innehåll. Enligt Centerpartiets mening finns det ett behov av att göra en bredare översyn av de konsumenträttsliga regelverken i syfte att åstadkomma en mer sammanhållen konsumentlagstiftning. Det finns mycket att vinna i fråga om tydlighet och överskådlighet för en bättre sammanhållen konsumentlagstiftning. Vid en sådan översyn skulle det också vara möjligt att ta ett helhetsgrepp i fråga om företagens information till konsumenten. Informationen som ges till konsumenten måste fylla sitt syfte och vara avgränsad på ett relevant sätt. Här bör man också ta ställning till vilka krav som rimligen ska ställas på hur information tillgängliggörs och görs begriplig för olika grupper av konsumenter.

Företag marknadsför i dag sina varor med olika metoder och via en mängd kanaler. När något går fel är det dock inte alltid lika enkelt att få kontakt med företaget som sålde varan eller tjänsten. Hur konsumenter föredrar att kommunicera skiljer sig mycket åt. En del föredrar personlig kontakt via telefonsamtal. Andra tycker det är lättare att kommunicera digitalt per chatt eller e-post. Rimligen kan inte alla företag tillgodose alla de kommunikationsvägar som konsumenterna önskar. Däremot är det rimligt att den försäljningskanal som använts för att sälja en vara eller tjänst också kan användas för att häva detta köp, reklamera eller avsluta ett avtal. Den som blivit uppringd av en telefonförsäljare bör också kunna komma i kontakt med företaget på telefon. Detsamma gäller för fysiska besök i butik, eller om kontakten skett digitalt.

Skyddet för konsumenternas integritet är en annan fråga som digitaliseringen ger upphov till. Stora mängder information lagras i dag om konsumenter och deras köpmönster. Informationen används sedan för att skräddarsy erbjudanden och reklam till den enskilde konsumenten, på gott och ont. Informationen kan även säljas vidare till andra aktörer. De integritetsaspekter som uppstår måste beaktas och utvärderas löpande. Konsumentverket bör ges i uppdrag att tillsammans med andra relevanta myndigheter ta ansvar för en integritetsöversyn på konsumentområdet. Målet är ett moderniserat regelverk. Inte

minst är det relevant att ta hänsyn till exempelvis AI-teknikens utveckling och påverkan på konsumenternas integritet och trygghet.

Snabblån, skuldsanering och åtgärder för överskuldsatta

Svenska hushåll har en hög skuldsättning och snabblån är fortsatt en inkörsport till betalningssvårigheter och grogrund till impulsiva ekonomiska beslut som lätt leder till en destruktiv spiral. Siffrorna tyder också på en otillräcklig kreditprövning vid ansökan om konsumtionslån. Centerpartiet vill införa en central spärrtjänst, liknande Spelinspektionens nationella självavstängningsregister, Spelpaus.se, för att möjliggöra för privatpersoner att spärra sig från att ta nya krediter och lån. I utredningen (SOU 2023:38) har frågan övervägts. Bland annat ifall en sådan spärrtjänst skulle kunna vara en del av ett så kallat Skri-register. Tyvärr presenterade utredningen inget skarpt förslag. Centerpartiet menar därför att regeringen bör verka för en spärrtjänst och återkomma till riksdagen med besked om hur en sådan kan införas. Dessutom bör regeringen komma med besked i frågan om ett register liknande vad utredningen föreslagit. I sammanhanget är det då viktigt att säkerställa att registret också nyttjas av kreditgivare.

Lagstiftningen mot ocker är mycket gammal och är svår att tillämpa på dagens kreditmarknad. Regeringen bör därför göra en översyn av den civilrättsliga bestämmelsen om ocker.

I slutet av 2023 var hushållens totala skuld hos Kronofogden 119,1 miljarder kronor. Det är en markant ökning från 2022 då skulden var på 101,5 miljarder. När arbetslösheten nu stiger riskerar skulderna att växa ännu mer. Inkassobolagens avgifter står för en inte obetydlig andel av de tilltagande skulderna. I Sverige finns tämligen få avgifter som är reglerade. En ursprunglig skuld kan lätt växa mångdubbelt genom avgifter, räntor och påminnelseavgifter. Den som väl hamnat i skuldfällan gräver sig lätt djupare och djupare ner. Så behöver det inte vara. I stora delar av Europa är nämligen inkassobolagens avgifter och räntor reglerade. Fokus är att originalskulden ska betalas. Det är inte en affärsidé i sig att få skulden att växa och växa. Det kan i viss mån sammanfattas som att i Sverige funkar det så att en kund som betalar i tid är bra, men en kund som betalar sent är bättre. Regeringen bör därför se över regelverken, reglera avgifter mer i linje med hur andra länder i Europa agerar.

2016 års lagändring gjorde det enklare att ansöka om skuldsanering, och antalet personer som ansöker om skuldsanering har ökat kraftigt sedan dess. En skuldsanering är ofta en livsavgörande vändning – en chans att återvända till ett liv där ekonomin inte alltid spelar huvudrollen. Det är också angeläget för samhället att den överskuldsatta inte hamnar i ett livslångt utanförskap. I utredningsbetänkandet Vägen tillbaka för överskuldsatta (SOU 2008:82), som föregick lagändringen, föreslogs att en betalningsplan skulle sträcka sig över tre år. Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten tillstyrkte förslaget. Lagändringen kom dock att resultera i en betalningsplan på fem år, men med ett antal betalningsfria månader. Centerpartiet är av uppfattningen att det är bättre att snabbt komma ur sin skuld än att få ett antal betalningsfria månader och menar därför att en treårig betalningsplan skulle underlätta och påskynda resan tillbaka till en normal levnadsstandard.

Enligt den statliga utredningen Ut ur skuldfällan (SOU 2013:72) har närmare 40 procent av alla skuldsaneringsgäldenärer hemmavarande barn. Enligt Socialstyrelsen hör dessa familjers livsvillkor sannolikt till de sämre i samhället. Barn som växer upp i överskuld-

satta familjer präglas starkt, på både kort och lång sikt, av familjens ekonomiska svårigheter. Det är positivt att riksdagen under förra året beslutade att det generella, standardiserade levnadsomkostnadsbeloppet för barn (det så kallade normalbeloppet) skulle höjas. Denna förändring till trots behöver det sannolikt införas fler riktade stödåtgärder för barn till överskuldssatta föräldrar. Resurser ur Allmänna arvsfonden skulle eventuellt kunna användas för riktade stödåtgärder. Därför är det av stor vikt att regeringen skyndsamt tillsätter en utredning för att ta fram förslag på stödåtgärder för barn till överskuldssatta föräldrar.

De senaste årens inflation har gjort det mesta dyrare och oss som befolkning fattigare. Överskuldssattheten är ett utbrett problem som riskerar att förvärras av den ekonomiska situationen. Därför behövs åtgärder för att skydda konsumenter från att i ett desperat läge tvingas teckna dyra krediter. För att skydda konsumenter finns det sedan 2018 ett räntetak för så kallade högkostnadskrediter. Räntan får i dag uppgå till 40 procentenheter över referensräntan. Reglerna verkar ha gett effekt eftersom färre i dag än 2018 sitter med skulder hos Kronofogden. Räntetaket är dock för högt och används av oseriösa aktörer. Centerpartiet vill sänka räntetaket till 20 procentenheter, den nivå som gäller i till exempel Finland. Detta förslag återfinns också i utredningen Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldssättning (SOU 2023:38) och bör därför skyndsamt genomföras. Ett vanligt sätt för oseriösa kreditgivare att kringgå reglerna för högkostnadskrediter är genom höga avgifter. För att förhindra att räntetaket kan kringgåas behövs också ett avgiftstak för konsumentkrediter.

Genom Kronofogden erbjuder staten en subventionerad indrivningstjänst till såväl privatpersoner som företag. Av 9 kap. 5 § handelsbalken följer att betalning av lån först täcker räntan och sedan kapitalbeloppet. Det finns då risk för en evig avbetalning av räntor utan att kapitalbeloppet sjunker. För att skapa en enklare väg tillbaka för de med betalningsoförmåga vill vi ändra betalningsordningen för skulder aktuella hos Kronofogden. Först betalas därmed kapitalbeloppet och därefter förfallen ränta.

Reklam som riktar sig till barn

Barn spenderar allt mer av sin tid i digitala forum. I dagsläget saknas det förbud mot reklam riktad till barn på internet och i appar. Inte sällan erbjuds möjligheten, även i sådana digitala miljöer som främst riktar sig till barn, att göra olika former av köp inuti exempelvis en app eller ett onlinespel. Detta kan leda till ett starkt köptryck hos de unga. I ljuset av detta finns ett stort behov av ett starkt konsumenträttsligt skydd för barn och unga i digitala miljöer. Utöver detta är det även angeläget att Sverige i EU-sammanhang fortsätter att värna den hårdare svenska lagstiftningen om marknadsföring riktad mot barn och verkar för att internationella regler utvecklas i denna riktning. Även på detta område ser vi att mönstren för hur marknadsföring utformas förändras och även här bör anpassningar av regelverken ske så att de är relevanta också i dagens digitaliserade medielandskap.

Konsumenter och djur

Sedan 2022 har vi en ny konsumentköplag som har inneburit många välbehövliga reformer. Samtidigt lämnades ett antal områden utanför reformen, och områden där förändringen inte i tillräcklig omfattning tar hänsyn till olika branschers särart. Ett sådant område är handeln med levande djur. Givet de speciella förhållanden och de

relativt låga krav som uppställts i rättspraxis för att betrakta en köpare som konsument, vållar lagförändringen problem för dem som handlar med levande djur, särskilt djur som betingar ett större ekonomiskt värde. Centerpartiet vill se en lagstiftning som uppmuntrar till god djurhållning och som dessutom möjliggör för de många djurägarna i Sverige att fortsatt engagera sig i sina djurbruk och/eller sina fritidsintressen. Av den anledningen bör levande djur undantas från tillämpningen av konsumentköplagen.

De senaste åren har kostnaderna för djursjukvård ökat och för många kommer det som en överraskning att djursjukvård och veterinärtjänster, liksom förvaring av levande djur, inte omfattas av konsumenttjänstlagen. För att motverka orimligt höga veterinärkostnader och skydda djurägarande konsumenter behövs en utredning som dels undersöker hur djursjukvården skulle kunna omfattas av konsumenttjänstlagen, dels kartlägger hur regleringen av kostnader inom djursjukvården har förändrats över tid och hur försäkringarna har påverkats. På så sätt kan konsumentskyddet vid djursjukvård stärkas.

Stärkt skydd för paketresekonsumenter

De senaste åren har belastat researrangörer hårt. Under pandemins inledning var man tvungen att ställa in resor på grund av omständigheter som inte arrangörerna kunnat påverka. Allt eftersom tiden gick stod det klart att någon ersättningsresa inte kunde komma i fråga. Resenärer har alltid rätt att få resan återbetalad. Detta samtidigt som arrangörerna i sin tur har fordringar gentemot hotell, transportföretag och aktörer vid resmålet. Den rådande situationen har blottlagt brister i det nuvarande resegaranti-systemet i förhållandet mellan arrangörer och resenärer. Centerpartiet tog därför under våren 2021 fram ett initiativ i civilutskottet, vilket ledde till att riksdagen fattade ett enhälligt beslut om att ta fram en lösning som säkerställer att resenärer i framtiden har ett ekonomiskt skydd vid omfattande naturkatastrofer, pandemier och krigssituationer etcetera. Regeringen måste nu skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag som innebär garantier för resebranschen och dess kunder, och om hur en fond kan byggas upp för framtida återbetalningar.

Ett arbete pågår för tillfället gällande ett ändringsdirektiv om paketresor och sammanlänkande researrangemang. Konstateras kan att det som hittills diskuterats innebär tämligen långtgående regleringar som i hög grad kan väntas påverka resebranschens ekonomiska förutsättningar utan att i väsentlig grad stärka konsumentens ställning. Det är självklart att konsumenterna ska ha ett fullgott skydd vid bokning av resor. Däremot är det inte självklart att skyddet stärks proportionerligt med graden av detaljreglering. I synnerhet inte om regleringen i sin tur kan väntas leda till dyrare resor och/eller försämrade likviditet i berörda företag. Hänsyn behöver tas också till mindre företags förutsättningar. Detta är frågor som Centerpartiet kommer att fortsätta att följa och regeringen bör föra en tät dialog med exempelvis nordiska grannländer för att åstadkomma en balanserad paketreselagstiftning på EU-nivå.

Anne-Li Sjölund (C)

Alireza Akhondi (C)

Martina Johansson (C)

Christofer Bergenblock (C)

Jonny Cato (C)

Catarina Deremar (C)

Anders W Jonsson (C)

Niels Paarup-Petersen (C)